

Sygn. akt II UK 358/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku A. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 29 maja 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 maja 2012 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy A. B. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 26 października 2011 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę, wskazując w uzasadnieniu, że wnioskodawca nie wykazał - na dzień 1 stycznia 1999 r., okresu 15 lat pracy w

warunkach szczególnych, zatem nie spełnił przesłanek określonych w art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji, w myśl których nie podlegają zaliczeniu do pracy w szczególnych warunkach sporne okresy pracy wnioskodawcy, gdyż wskazane w świadectwach pracy stanowiska nie odpowiadają powołanym w przepisach załącznika - wykaz A dział XIV pkt 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

W stanie faktycznym sprawy wnioskodawca (ur. 13 lutego 1950 r.), w okresie od dnia 1 września 1964 r. do dnia 20 grudnia 1996 r. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w Stoczni [...] na stanowiskach: do dnia 31 marca 1967 r. - uczeń ślusarz wyposażenia, do dnia 15 lutego 1969 r. - uczeń metaloplastyk, do dnia 15 czerwca 1969 r. - metaloplastyk, do dnia 31 sierpnia 1986 r. - grawer, do dnia 30 czerwca 1990 r. - ślusarz narzędziowy, do dnia 20 grudnia 1996 r. - ślusarz przemysłowy. W okresie od dnia 19 grudnia 1970 r. do dnia 15 października 1972 r. ubezpieczony odbywał służbę wojskową, a od dnia 5 czerwca 1989 r. do dnia 30 czerwca 1990 r. przebywał na urlopie bezpłatnym. Stocznia wystawiła wnioskodawcy w dniu 26 lutego 1997 r. świadectwo pracy zaliczonej do pierwszej kategorii zatrudnienia, w którym potwierdziła, że w okresie od dnia 16 czerwca 1969 r. do dnia 18 grudnia 1970 r., oraz od dnia 6 listopada 1972 r. do dnia 20 grudnia 1996 r. pracował on stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jako grawer, ślusarz narzędzi - grawer, ślusarz przemysłowy- grawer tj. na stanowiskach wymienionych w wykazie A dział XIV poz. 18 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. W świadectwie pracy w warunkach szczególnych z dnia 6 września 2010 r. Stocznia potwierdziła, że ubezpieczony pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku szlifierz szlifierkami pneumatycznymi wymienionym w wykazie A dział XIV poz. 18 pkt 9 - załącznika nr 1 do zarządzenia nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. (Dz. Urz. Nr 1-3, poz. 1) - od

dnia 16 lutego 1969 r. do dnia 15 kwietnia 1969 r. jako metaloplastyk, do dnia 18 grudnia 1970 r. jako grawer, od dnia 6 listopada 1972 r. do dnia 31 sierpnia 1986 r. jako grawer, od dnia 1 września 1986 r. do dnia 4 czerwca 1989 r. jako ślusarz narzędziowy i od dnia 1 lipca 1990 r. do dnia 20 grudnia 1996 r. jako ślusarz przemysłowy. Wnioskodawca nie jest członkiem OFE i nie pozostaje w stosunku pracy. We wrześniu 2010 r. złożył wniosek o emeryturę. Pismami z dnia 19 listopada 2010 r. i 2 grudnia 2010 r. Stocznia poinformowała organ rentowy, iż zmiana nazw stanowisk zajmowanych przez ubezpieczonego w latach 1969 - 1996 nie miała wpływu na zakres obowiązków z nimi związanych, wykonywał on bowiem nadal te same funkcje i zadania w pełnym wymiarze czasu pracy (praca ta była równoznaczna ze stanowiskiem szlifierz szlifierkami pneumatycznymi). Przez cały okres zatrudnienia w Stoczni wnioskodawca wykonywał prace grawerskie i metaloplastyczne w Pracowni Metaloplastyki, polegające na – (1) ręcznym wyżarzaniu blach (podgrzewanie do temperatury 800° w piecu albo ręcznie - palnikiem), ręcznym mocowaniu blach na matrycy stalowej przy pomocy gwoździ i młotka, ręcznym młotkowaniu wstępnym przy użyciu gumy (gumowy młotek) i ołowiu, ręcznym dobijaniu tzw. puncenami (kształtownikami), (2) - obróbce chemicznej: trawienie metaloplastyk w kwasie solnym i azotowym w wannie, płukanie, oksydowanie (wielosiarczkiem potasu), polerowanie - albo na polerce tj. maszynie z tarczą filcową lub flanelową, srebrzenie (kąpiel cyjanoalkaliczna), (3) - szlifowaniu, polerowaniu, gotowych płaszczyzn form plastycznych (metaloplastyk) z blachy miedzianej i mosiężnej oraz matryc medali szlifierkami stacjonarnymi i ręcznymi, (4) - ręcznym grawerowaniu stempli do matryc w twardych stalach przy użyciu młotków. Zajęcia określone w pkt 1-3 zajmowały wnioskodawcy 90% czasu pracy, przez pozostały czas robił stemple do matryc - pkt 4.

Organ rentowy zaskarżoną decyzją z dnia 11 lutego 2011 r. odmówił przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury, ustalając, że ogólny staż ubezpieczeniowy na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosi 31 lat 3 miesiące 4 dni, ale wnioskodawca nie legitymował się żadnym stażem pracy w warunkach szczególnych. Odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji oddalił wyrokiem z dnia 26 października 2011 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wskazując w uzasadnieniu, że w wykazie A dział XIV pkt 18

załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. zostały wymienione prace polegające na obsłudze urządzeń i narzędzi wibracyjnych lub uderowych. W wykazie A dział XIV poz. 18 pkt 9 zarządzenia nr 3 MHiPM z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach (...) w zakładach pracy resortu hutnictwa i przemysłu maszynowego wymienione zostały prace przy obsłudze urządzeń i narzędzi wibracyjnych lub uderowych, w pkt 9 – prace szlifierza szlifierkami pneumatycznymi. Stosownie do § 2 rozporządzenia, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Tymczasem z zeznań świadków, wnioskodawcy oraz dokumentacji w aktach osobowych i w aktach ZUS wynika, że wnioskodawca wykonywał prace metaloplastyczne (ok. 90% czasu) oraz prace grawerskie. Ponadto z dowodów tych wynika także, że większość prac metaloplastycznych wykonywana była ręcznie, jedynie poszczególne etapy tych prac wymagały szlifowania za pomocą szlifierek. Tym samym nie można przyjąć, że wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonywał pracę w warunkach szczególnych wymienioną w wykazie A dział XIV pkt 18 załącznika do powołanego rozporządzenia. Sąd pierwszej instancji podkreślił w uzasadnieniu, że wnioskodawca nie legitymuje się 15- letnim stażem pracy w warunkach szczególnych, a dla oceny czy pracownik pracował w szczególnych warunkach ma znaczenie tylko rzeczywisty charakter jego prac, a nie nazwa stanowiska. Świadczenia pracy w warunkach szczególnych mają ograniczoną moc dowodową - zgodnie z art. 245 k.p.c., stanowią dowód, iż osoba która je podpisała złożyła oświadczenie tej treści. Postępowanie dowodowe wykazało, że wnioskodawca nie pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku wymienionym w rozporządzeniu a powołanym w świadectwach pracy w warunkach szczególnych.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i § 2 - 4 oraz wykazu

A dział XIV poz. 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, oraz błędną wykładnię regulacji zawartej w zarządzeniu nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. w wykazie A dział XIV poz. 18 pkt 9 poprzez przyjęcie, że „zakwalifikowany do pracy w warunkach szczególnych wnioskodawcy może być wyłącznie czas pracy poświęcony na szlifowaniu wykonywanym za pomocą szlifierek”, oraz naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy - art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że „inne prace metaloplastyczne (...) niż wykonywane za pomocą szlifierek nie były wykonywane przy pomocy narzędzi wibracyjnych”, art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 32 § 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez przyjęcie, że „bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (...) jest fakt, iż organ rentowy przyznał innemu pracownikowi, pracującemu razem z ubezpieczonym, emeryturę w wieku obniżonym”, art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Wstępnie – z uwagi na zarzuty skargi - trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Rozpoznając skargę, Sąd Najwyższy nie jest uprawniony ani do badania prawidłowości ustaleń faktycznych, ani do oceny dowodów, dokonanych przez sąd drugiej instancji. Sąd Najwyższy jako „sąd prawa”, rozpoznając nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej, jest związany ustalonym stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Związanie to wyklucza nie tylko przeprowadzenie w jakimkolwiek zakresie dowodów, lecz także badanie, czy sąd drugiej instancji nie przekroczył granic swobodnej ich oceny. Z tego punktu widzenia każdy zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem

kontestowania błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c. jest *a limine* niedopuszczalny. Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny nie zajmuje się oceną materiału dowodowego, nie ma również kompetencji do dokonywania kontroli prawidłowości oceny dowodów dokonanej przez sąd drugiej instancji według kryteriów opisanych w art. 233 § 1 k.p.c. W kontekście tych uwag, jako nietrafny, należy ocenić także zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 32 § 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zarzut ten pozostaje bez znaczenia prawnego dla rozpoznania ocenianej sprawy. Fakt, że w podobnym – według oceny skarżącego, stanie faktycznym, organ rentowy przyznał innemu ubezpieczonemu prawo do świadczenia, pozostaje bez związku z okolicznościami niniejszej sprawy, bowiem sądy rozpoznające sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych nie są związane decyzjami organu rentowego w tym także motywami, które były podstawą do ich wydania, co trafnie ocenił Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu skarżonego wyroku.

Skoro zarzut naruszenia tego przepisu nie mógł być podstawą rozważań, ocen i analiz Sądu Najwyższego, to należało przyjąć, że przy rozważaniu zasadności zarzutów naruszenia prawa materialnego wiążąca była w postępowaniu kasacyjnym podstawa faktyczna zaskarżonego wyroku. W okolicznościach sprawy, zarzuty naruszenia przepisów postępowania, zmierzają do zakwestionowania poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych i jako takie, nie mają znaczenia prawnego. Oznacza to, że podstawa faktyczna wyroku, jest w postępowaniu kasacyjnym wiążąca, a więc wiążące jest ustalenie, że wnioskodawca wykonywał prace metaloplastyczne (ok. 90% czasu) oraz prace grawerskie. Większość prac metaloplastycznych wykonywana była ręcznie, jedynie poszczególne etapy tych prac wymagały szlifowania za pomocą szlifierek. Tym samym nie można przyjąć, że wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonywał pracę w warunkach szczególnych wymienioną w wykazie A dział XIV pkt 18 załącznika do powołanego rozporządzenia.

Podobnie jako niezasadny należy ocenić zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. W judykaturze Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że uchybienie przez sąd drugiej instancji

treści art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia nie odpowiadającego wymaganiom, jakie stawia wymieniony przepis, może wyjątkowo wypełniać podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Ma to miejsce wówczas, gdy skutek uchybienia wymaganiom określającym zasady motywowania orzeczeń nie poddaje się ono kontroli kasacyjnej, w szczególności gdy uzasadnienie nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera takie braki, które ją uniemożliwiają (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2012 r., II CSK 614/11 oraz 5 września 2012 r., IV CSK 76/12). W rozpoznawanej sprawie zarzut ten jest nieuprawniony.

Trzeba też zauważyć, że w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. wyroki z dnia z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 78/10 oraz z dnia 19 maja 2011 r., I PK 264/10 - niepublikowane) przyjmuje się również, że Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w granicach zaskarżenia i w granicach przedstawionych podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Innymi słowy Sąd Najwyższy może rozpoznawać skargę kasacyjną tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono. Uwaga ta – prawnie oczywista – jest konieczna, gdy się zważy, że we wniesionej skardze kasacyjnej, w jej podstawach, brak odniesienia się do istotnego w okolicznościach sprawy, art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, według którego ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz

2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, przy czym świadczenie to, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Powołany jako naruszony art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wprost nie był stosowany, dotycząc ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. Odnosząc się jednak do tej podstawy skargi, trzeba wskazać, że konstruowanie w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 4 ust. 1 i § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stanowi niedopuszczalne zwalczanie dokonanej przez Sąd drugiej instancji oceny dowodów, na podstawie których dokonał ustaleń faktycznych. Taki charakter zarzutu potwierdza używany przez skarżącego zwrot „przez przyjęcie”, który w tym kontekście oznacza „przez ustalenie”.

Tym niemniej, odnosząc się do wykładni art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, należy podkreślić, że emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 ustawy przysługuje tylko ubezpieczonym będącym pracownikami, zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wykazanie zatrudnienia w szczególnych warunkach wymaga zatem wcześniejszego udowodnienia samego faktu zatrudnienia, a następnie przekonującego uprawdopodobnienia, że zatrudnienie to wykazywało wszelkie cechy określone w § 2 rozporządzenia. Niezbędne do stwierdzenia szczególnego charakteru zatrudnienia jest udowodnienie, że praca wykonywana była stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Tym się kierując, gdy zarzuty skargi nie zostały wykazane, orzeczono jak w sentencji po myśli art. 398¹⁴ k.p.c.